

Analyzing the barriers to the development of rural women's entrepreneurship (case study: touristic villages of Yasouj)

Manijeh Ahmadi¹, Hamideh Hatami^{2*}, Abolhasan Jashirzadeh², Nabi Mooszadeh²

1. Assistant Professor, Department of Geography, Faculty of Humanities, University of Zanjan, Zanjan, Iran.

2. PhD student of Geography and Rural Planning, Department of Geography, Faculty of Humanities, University of Zanjan, Zanjan, Iran.

Received Date: 22 September 2024 Accepted Date: 27 November 2024

Abstract

Background and Aim: In Iranian society, women have played an important and expanding role in the field of business, but there have always been a series of obstacles for women's activities, especially in rural communities in Iran. Therefore, this research sought to identify the obstacles to the development of rural women's entrepreneurship in the touristic villages of Yasouj.

Methods and Material: The current research is based on the type of applied research and descriptive-analytical research method. In order to collect information and data, library and field methods, interviews and questionnaires were used. The statistical population of this research are women from Yasouj villages (central part) and SPSS 26 and Minitab software were used to analyze the findings. To investigate the characteristics of the respondents (women of touristic villages of Yasouj) from descriptive statistics (percentage, frequency) and to investigate the barriers to entrepreneurship of women of touristic villages of Yasouj from inferential statistics (one-sample t) and to determine the difference in the effectiveness of barriers to entrepreneurship in ANOVA test was used in these villages.

Results and Discussion: The results show the influence of each of the investigated indicators (cultural-social, individual-family, economic, managerial-promotional and environmental-infrastructure). The results of comparing the averages show that the results of the test are significant and there is a significant difference between the indicators of barriers to rural women's entrepreneurship (cultural-social, individual-family, economic, managerial-promotional and environmental-infrastructure) in the villages. There is Yasouj tourist attraction.

Key words: Barriers to Entrepreneurship Rural Women Yasouj Villages

* **Corresponding Author:** Email: hamideh_hatami1393@yahoo.com

Cite this article: Ahmadi, M., Hatami, H., Jashirzadeh, A., & Mooszadeh, N. (2024). Analyzing the barriers to the development of rural women's entrepreneurship (case study: touristic villages of Yasouj). *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 5(3), 17-32.

واکاوی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه موردی: روستاهای گردشگرپذیر یاسوج)

منیژه احمدی^۱، حمیده حاتمی^{۲*}، ابوالحسن جشیرزاده^۲، نبی موسی زاده^۲

۱. استادیار گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

۲. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۰۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۰۷

چکیده

زمینه و هدف: در جامعه ایران، زنان نقش مهم و در حال گسترشی در زمینه کسب و کارها ایفا کرده ولی همیشه یکسری موانع برای فعالیت زنان به‌ویژه در جوامع روستایی در ایران وجود داشته است. لذا، این پژوهش به دنبال شناسایی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی- در روستاهای گردشگرپذیر یاسوج بوده است.

روش بررسی: پژوهش حاضر بر مبنای نوع تحقیق، کاربردی و روش پژوهش توصیفی - تحلیلی است. جهت گردآوری اطلاعات و داده‌ها از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی مصاحبه و پرسشنامه استفاده شد. جامعه آماری این پژوهش زنان روستاهایی گردشگرپذیر یاسوج (بخش مرکزی) می‌باشند برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها از نرم‌افزار SPSS 26 و Minitab استفاده شد. برای بررسی ویژگی‌های پاسخ‌دهندگان (زنان روستاهای گردشگرپذیر یاسوج) از آمار توصیفی (درصد، فراوانی) و برای بررسی موانع کارآفرینی زنان روستاهای گردشگرپذیر یاسوج از آمار استنباطی (t تک‌نمونه‌ای) و برای تعیین تفاوت اثرگذاری موانع کارآفرینی در این روستاها از آزمون ANOVA استفاده شد.

یافته‌ها و نتیجه‌گیری: نتایج نشان از تأثیرگذاری هریک از شاخص‌های مورد بررسی (فرهنگی-اجتماعی، فردی-خانوادگی، اقتصادی، مدیریتی-ترویجی و محیطی-زیرساختی) دارد. نتایج مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهد که نتایج آزمون معنی‌دار بوده و تفاوت معنی‌داری بین شاخص‌های موانع کارآفرینی زنان روستایی (فرهنگی-اجتماعی، فردی-خانوادگی، اقتصادی، مدیریتی-ترویجی و محیطی-زیرساختی) در روستاهای گردشگرپذیر یاسوج وجود دارد.

کلید واژه‌ها: موانع کارآفرینی، زنان روستایی، روستاهای یاسوج.

* نویسنده مسئول: hamideh_hatami1393@yahoo.com

ارجاع به این مقاله: احمدی، منیژه، حاتمی، حمیده، جشیرزاده، ابوالحسن، موسی زاده، نبی. (۱۴۰۳). واکاوی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه موردی: روستاهای گردشگرپذیر یاسوج). فصلنامه مطالعات توسعه پایدار شهری و منطقه‌ای، ۵(۳)، ۱۷-۳۲.

مقدمه و بیان مسأله

امروزه ضرورت کارآفرینی در رشد، توسعه و شکوفایی جوامع انسانی بیش از پیش مشهود گردیده است. هم‌اکنون، افراد خلاق، نوآور و مبتکر به‌عنوان کارآفرینان باعث ایجاد تحولات بزرگی در زمینه‌های صنعتی، تولیدی و خدماتی در سرتاسر جهان شده‌اند. کارآفرینان کسانی هستند که با ایجاد کسب‌وکار جدید، محصولات و خدمات مورد نیاز مردم را تولید کرده و درآمد خوبی کسب می‌کنند (موحدی و سلیمانیان بروجنی، ۱۳۹۶: ۲۴). مقوله کارآفرینی به منظور توسعه روستاها، همچنین بهره‌برداری از ظرفیت‌های موجود روستاها، افزایش مشارکت و اتکاء به نفس روستاییان و در نهایت توانمندسازی آنان به‌عنوان عنصر مهمی در سیاست‌گذاری اجتماعی، اهمیت شایانی یافته است (عالی‌زاده و بهرامی، ۱۳۹۶: ۱۲۳).

روستاها همچنین نقش مهمی در توسعه جوامع و تمدن‌ها داشته و همچنین در تأمین غذا و توسعه ملی اهمیت بسیاری دارند. آنها به‌عنوان اجتماعات پایه در نظر گرفته می‌شوند و نقشی اساسی در اقتصاد، اجتماع و سیاست خود را در سطوح مختلف محلی، منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی ایفا می‌کنند (دادورخانی و همکاران، ۱۳۹۱: ۸).

در عین حال نواحی روستایی به دلیل شرایط خاص اکولوژیکی و اقتصادی اجتماعی، با مسائل و مشکلات متعدد و متنوعی مواجه‌اند که فقر و محرومیت از مهم‌ترین آنها محسوب می‌شود. علیرغم تمام کوشش‌ها و تلاش‌هایی که به منظور توسعه روستاها انجام شده است، آن‌چنان که باید این امر با موفقیت همراه نبوده و راهبردهای گذشته نتوانسته‌اند مسائلی نظیر فقر، اشتغال و پایداری را رافع نمایند (پناهی، ۱۴۰۲: ۵۴۶). لذا، کارآفرینی به‌عنوان روشی برای توانمندسازی مناطق روستایی و تغییر الگوی زندگی در آنها مطرح است (قنبری و همکاران، ۱۳۹۵: ۲).

در جامعه ایران، زنان نقش مهم و در حال گسترشی در زمینه کسب و کارها ایفا کرده به‌گونه‌ای که در سال‌های اخیر، سهم زنان در کسب و کارهای خصوصی و غیردولتی روند روبه‌رشدی را طی کرده است. بنابراین، با توجه به ضرورت توسعه سهم زنان در اقتصاد ملی و مقابله با بحران بیکاری زنان، ضروری است که شرایط لازم برای توسعه کارآفرینی زنان فراهم گردد، تا زنان هم با ایجاد کسب و کار و فرصت‌های شغلی برای خود و دیگران بتوانند به حل این بحران کمک کنند. بنابراین، توسعه کارآفرینی و راه‌اندازی و ارتقاء کسب و کار خرد و کوچک به‌طور فزاینده‌ای به‌عنوان ابزاری برای ایجاد فرصت‌های اشتغال پایدار به‌ویژه برای افراد حاشیه‌ای مانند زنان، فقرا و افراد معلول مورد توجه است. براساس آخرین آمار دیده بان جهانی کارآفرینی درباره وضعیت کارآفرینی زنان از بین ۴/۲ میلیارد در جهان، زنان نصف مردان درگیر امر کارآفرینی هستند.

در ایران نیز وضعیت اشتغال زنان مشابه با کشورهای در حال توسعه، در وضعیت مطلوبی نیست (Sekatane, 2018)؛ (Jayadatta, 2017)؛ (موحدی و سلیمانیان بروجنی، ۱۳۹۶: ۲۴). همچنین، گزارش مرکز آمار ایران نشان می‌دهد که در پاییز ۹۶، نرخ بیکاری در بین جوانان ۱۵ تا ۲۹ ساله به ۲۵ درصد رسیده است. این نرخ بیکاری در بین زنان نسبت به مردان و در مناطق شهری نسبت به مناطق روستایی بیشتر است. باید توجه کنیم که دلایل عدم حضور زنان در کارآفرینی در سراسر جهان به‌طور نسبتاً مشابهی وجود دارند (Sekatane, 2018)؛ (Tur-Porcar, 2016).

لذا، تحقیق در مورد موضوعات زنان کارآفرین موجب ترغیب آنان و چه‌بسا منجر به تدوین سیاست‌های جدید مناسب برای آنان خواهد شد. بدیهی است که شناسایی و رفع مشکلات و موانع گوناگونی که در مسیر کارآفرینی زنان وجود دارد منجر به تسهیل امر کارآفرینی و موفقیت آن‌ها خواهد شد. بنابراین، مطالعه موانع کارآفرینی زنان به شناسایی محدودیت‌ها موجود، اصلاح مسیر آتی و در نهایت، افزایش کارایی فردی و اجتماعی آنان کمک می‌کند (خسروی‌پور و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۳۵)؛ لذا، این پژوهش به دنبال شناسایی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی - در روستاهای گردشگرپذیر یاسوج و پاسخ به فرضیه اصلی پژوهش یعنی تأثیر هر یک از موانع توسعه کارآفرینی بر کارآفرینی زنان روستاهای گردشگرپذیر یاسوج می‌باشد. لذا در این راستا پاسخ به سؤالات زیر ضروری می‌باشد:

_ آیا موانع توسعه کارآفرینی روستایی بر کارآفرینی زنان روستاهای گردشگرپذیر یاسوج تأثیرگذار بوده است؟

_ تأثیر کدام یک از این موانع بر کارآفرینی زنان روستاهای گردشگرپذیر یاسوج بیشتر بوده است؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

واژه‌ی کارآفرینی از کلمه فرانسوی *Entrepreneur* به معنای "متعهد شدن" نشأت گرفته است. طبق واژه‌نامه‌ی دانشگاهی وبستر، کارآفرین کسی است که متعهد می‌شود مخاطرات یک فعالیت اقتصادی را سازمان‌دهی، اداره و تقبل کند (بوزرجمهری و همکاران، ۱۳۹۶: ۳).

کارآفرینی را می‌توان به عنوان فرآیندی تعریف کرد که در آن افراد بدون توجه به منابعی که کنترل می‌کنند، فرصت‌ها را دنبال می‌کنند (Chu et al, 2020). کارآفرینی به عنوان یک عامل مهم در رشد و توسعه اقتصادی در سراسر جهان به شمار می‌رود (فلاح و پرهیزکاربرزلی، ۱۳۹۷). بر اساس تعاریف دیگر و بر اساس تعریف دیده‌بان جهانی کارآفرینی، کارآفرینی به هر تلاشی که به وسیله افراد برای راه‌اندازی یک کسب و کار جدید (کسب و کارهای کمتر از ۱۰۰ نفر) و خوداشتغالی صورت می‌گیرد، اطلاق می‌شود. همچنین، سازمان بین‌المللی کار، کارآفرین را به عنوان یک فرد با مجموعه‌ای از ویژگی‌هایی که به طور معمول شامل اعتماد به نفس، نتیجه‌گرا، ریسک‌پذیری، رهبری و آینده‌گرا است، تعریف می‌کند. بنا به تعریف کارآفرینی زنان نیز، فعالیت زنانی است که در زمینه خوداشتغالی مشارکتی، خوداشتغالی مستقل، کارفرمایی و کسب و کارهایی با مالکیت انحصاری صورت می‌گیرد.

به نقل از لایو زنان کارآفرین را این‌گونه تعریف می‌کند: زنانی که به تنهایی یا با مشارکت، کسب و کاری ایجاد کرده و با قبول خطرهای مالی، اجتماعی، اخلاقی و روانی با خلاقیت و نوآوری محصولات جدیدی را تولید می‌کنند تا در بازار بر رقبا غلبه کنند (علیدوست و لشگرآرا، ۱۳۹۲: ۸). اما این زنان کارآفرین در راه‌اندازی و توسعه کسب و کار خود با چالش‌های منحصر به فردی روبرو هستند. چالش‌های رایجی که آنها با آن مواجه هستند دسترسی محدود به بودجه، فقدان راهنمایی و تعصبات رایج در بازار است. حمایت از مشاغل کوچک تحت مالکیت زنان نه تنها شکاف جنسیتی را از بین می‌برد، بلکه راهی برای تقویت اقتصاد و تقویت نوآوری است. زنان کارآفرین بیشتر از مردان کارآفرین با چالش‌ها مواجه می‌شوند (Alan, 2020)؛ (Rahman et al, 2023). لذا در ادامه به تشریح مهم‌ترین این چالش‌ها می‌پردازیم:

موانع فردی - خانوادگی: از گذشته دور تاکنون نقش زنان روستایی در فعالیت‌های اقتصادی و مشکلاتی که با آن‌ها روبرو هستند است. این متن به وضوح بیان می‌کند که زنان روستایی نیز در تمام فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی همراه مردان بوده‌اند (Garg and Agarwal, 2017). اما مسئله‌ای که وجود دارد این است که مشارکت زنان در این فعالیت‌ها به دلیل تمرکز بر مراقبت از خانواده به تعویق می‌افتد و برای آنان فرصت‌های شغلی و تجاری محدود می‌شود (Singh and Shuriastva, 2018)؛ (Das, 2014). علاوه بر این، زنان روستایی دارای کمبود دانش فنی و مهارت‌های کاری هستند و با چالش‌هایی نظیر ترس از شکست، عدم اعتماد به نفس، بیسوادی و ناتوانی در برخورد با ریسک، عدم آموزش و عدم تجربه روبرو هستند. علاوه بر این، تأثیر شبکه‌های ارتباطی زنان تحت تأثیر ارتباطات خانوادگی و نفوذ مردان قرار می‌گیرد و این عوامل بر کارکرد کارآفرینی زنان تأثیر می‌گذارد (Asha, 2018).

موانع اقتصادی - مالی: در حالی که زنان در آسیا بطور متوسط بیشتر از مردان کار می‌کنند، به دلیل بدون مزد بودن کار خانگی همچنان در سطح نازل درآمدی قرار می‌گیرند. ارتقاء مقام‌ها تنها بر اساس شایستگی‌های صورت نمی‌پذیرد. از آنجا که طبق قانون، ریاست خانواده با شوهر است و خروج از کشور زن منوط به اجازه کتبی شوهر است. مشکلاتی در مسیر کار زنان ایجاد می‌شود. قوانین ناظر بر اشتغال، از جمله قانون اشتغال نیمه وقت زنان، مقررات در زمینه مرخصی زایمان محدودکننده حیطه اشتغال زنان است. البته زمینه‌های مساعد قانونی را نیز نباید از نظر دور داشت (خسروبگی بزچلوئی، ۱۳۹۷: ۲۳). یکی دیگر از مشکلاتی که زنان در بعد اقتصادی با آن مواجه هستند عدم تأمین اعتبار مالی جهت سرمایه‌گذاری کسب و کار خانگی است که در کشور یکی از مباحث جدی و مهم‌ترین عامل در طرح مشاغل خانگی محسوب می‌شود و در صورت نبود ساز و کار مناسب و تأمین نشدن تسهیلات لازم، اجرای طرح را با مشکل مواجه می‌کند. بانک‌ها مهم‌ترین تأمین‌کننده اعتبار و تسهیلات طرح‌ها در کشور محسوب می‌شوند، اما این موضوع

1 . Global Entrepreneurship Monitoring (GEM)

2 . International Labor Organization (ILO)

در حالی است که به دلیل افزایش مطالبات معوق و بدهی های دولت به سیستم بانکی، بانک‌ها در وضعیت مناسبی به سر نمی‌برند و سیاست‌های دستوری هم نمی‌تواند سرنوشت جالبی برای اجرای طرح‌های اشتغال‌زا در کشور داشته باشد و همین موضوع باعث شده که سرنوشت اجرای طرح مشاغل خانگی در ابهام بماند و یا مانند اجرای طرح بنگاه‌های زود بازده با مشکل عدم تأمین تسهیلات به موقع و سرمایه در گردش برای رفع مشکل بیکاری مواجه شود (خسروی‌پور و ادهم ملکی، ۱۳۹۶: ۱۳۸).

موانع نهادی (دولتی - غیردولتی): هدایت زنان روستایی به سمت برابری اقتصادی و اجتماعی میسر نمی‌شود مگر اینکه زمینه توسعه مهارت‌های کارآفرینی آن‌ها فراهم شود. به عبارت دیگر، جامعه و سازمان زمانی می‌توانند در مسیر توسعه قرار بگیرد که با ایجاد بسترهای لازم، زنان روستایی را به دانش و مهارت کارآفرینی تجهیز کند تا آن‌ها با استفاده از این توانمندی، دیگر منابع جامعه و سازمان را به سوی ایجاد ارزش و دستیابی به رشد و توسعه و مدیریت هدایت کند. انتخاب این مسیر مستلزم فراهم ساختن بستری است که امکان بروز و ظهور مهارت‌ها و تدابیر خلاقانه و فعالیت‌های کارآفرینانه را فراهم سازد (سجاسی قیداری و همکاران، ۱۳۹۶، ۲۴۷).

در حالی که در جامعه ما این مهم برآورده نشده و در بحث‌های مدیریتی به بحث اشتغال و کارآفرینی زنان چندان توجه نشده لذا، زنان در این حوزه با مشکلات عدیده‌ای دست و پنجه نرم می‌کنند از جمله اینکه زنانی که به دنبال رضایت خویش از زندگی اهداف کارآفرینی و ایجاد کسب و کار دارند معمولاً با مخالفت‌های شدید از سوی همسر و خانواده همسر روبه‌رو می‌شوند؛ زیرا اندیشه این افراد اینگونه است که زنان مسئولیت‌های خویش در محیط خانه را انجام نمی‌دهند و یا در انجام آن کوتاهی می‌کنند. در نتیجه این نگرش‌ها، هیچ کسب و کاری راه‌اندازی نمی‌شود؛ زیرا زنان بدون حمایت خانواده به سختی می‌توانند تصمیم خود را به مرحله اجرا بگذارند به خصوص زمانی که تمایل دارند کسب و کار جدیدی را راه‌اندازی کنند (Singh et al, 2018). از سوی دیگر ناهماهنگی‌های میان نقش‌های متعدد زنان در جامعه به‌گونه‌ای دیگر خود را نمایان می‌کند. بر اساس هنجارهای فرهنگی از زنان متأهل انتظار می‌رود، اقدامات و تصمیمات خود را با اجازه و نظارت همسر خود انجام دهند. این در حالی است که بسیاری از زنان خواستار استقلال هستند و از هر نوع وابستگی به یک مرد اجتناب می‌کنند (جوهری و قضاتی، ۱۳۸۳: ۱۷۰). این امر زمانی تشدید می‌شود که ناهماهنگی بین ترجیحات زن و همسرش می‌تواند مانع ایجاد و توسعه فعالیت شغلی زنان شود. فشارهای حاصل از این ناهماهنگی میان نقش‌ها تنها به ترک شغل از سوی زنانی که همسران آنها با اشتغال آنها مخالف هستند، ختم نمی‌شود بلکه فشارهای روانی نظیر اضطراب و خستگی شغلی، کاهش، تضعیف کیفیت زندگی زناشویی و نارضایتی از نقش والدین را در پی دارد (جوهری و قضاتی، ۱۳۸۳: ۱۷۱). به‌طور کلی، اگر فرهنگ جامعه با زنان به شیوه‌های نابرابر رفتار نماید، به عبارتی در مقایسه با مردان آنان را با ویژگی‌های ضعیف یا منفی توصیف کند، این امر، امکان دستیابی به فرصت‌ها و منابع ارزشمند اجتماعی را به خاطر زن بودن برای آنان محدود می‌سازد و به تدریج این مؤلفه‌ها، جزئی از خود پنداره هویت زنان می‌شود (Atef and Al-Balushi, 2015).

موانع فرهنگی و اجتماعی: زنان روستایی ممکن است با عدم حمایت و تشویق از سوی خانواده، همسایگان و جامعه مواجه شوند. این عدم حمایت می‌تواند باعث ایجاد شک و تردید در زنان شود. همچنین، فرهنگ و ارزش‌های سنتی ممکن است نقش مهمی در عدم حمایت اجتماعی زنان روستایی بازی کند. محدودیت دوری از شغل و کار زنان روستایی نیز یکی از موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی در این روستاهاست. زنان روستایی ممکن است به دلیل محدودیت‌های جغرافیایی و نبود فرصت‌های شغلی مناسب، به راه‌اندازی و مدیریت کسب و کارهای خود محدود شوند. این محدودیت‌ها می‌تواند باعث عدم دسترسی به منابع و فرصت‌های اقتصادی لازم برای رشد و توسعه کسب و کارها شود (Ahmad, & Bisilliat, 1984). همچنین، محدودیت‌هایی از جانب خانواده و جامعه نیز می‌تواند به موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی منجر شود و ممکن است با عدم حمایت و تشویق از سوی خانواده، همسایگان و جامعه مواجه شوند. این عدم حمایت می‌تواند باعث ایجاد شک و تردید در زنان شود. همچنین، فرهنگ و ارزش‌های سنتی ممکن است نقش مهمی در عدم حمایت اجتماعی زنان روستایی بازی کند. خانواده‌ها ممکن است به دلیل نگرش‌های قدیمی و فرهنگی، عدم آگاهی یا تردید درباره استقلال مالی و فعالیت کارآفرینانه زنان، از حمایت کافی از زنان روستایی در تلاش برای راه‌اندازی کسب و کارهای خود خودداری کنند. همچنین، جامعه نیز ممکن است شاهد نگرانی‌ها و ترس‌هایی درباره تغییرات اجتماعی و اقتصادی باشد که می‌تواند به آنان ایجاد محدودیت‌ها و مانع‌ها در راه توسعه کسب و کارهای خود شود (Kabagerayo et al, 2022).

موانع محیطی - جغرافیایی: روستاهای ایران به دلیل نزدیکی‌شان به طبیعت، تأثیر قابل توجهی بر محیط اطراف خود می‌گذارند و از آن جانشینی می‌گیرند. این روستاها ارتباط نزدیکی با محیط زیست خود دارند و تأثیر بیشتری را از آن دریافت می‌کنند (جمینی و همکاران، ۱۳۹۵).

تحقیقات عزمی و مطیعی لنگرودی (۱۳۹۰) نشان می‌دهد که روستاها با مشکلاتی مانند فرسایش خاک، عدم وجود مراکز دفن زباله، عدم احداث تأسیسات فاضلاب، کمبود آب و آلودگی منابع آب روبرو هستند. اما این موارد تنها یک بخش از مشکلات است و موضوع به همین جا ختم نمی‌شود. مسائل دیگری مانند تغییر کاربری اراضی، آلودگی هوای محیط‌های روستایی و تخریب مناطق حفاظت شده نیز به مشکلات روستاها اضافه می‌شوند (جمینی و همکاران، ۱۳۹۵). از بین رفتن منابع طبیعی و سرمایه‌های طبیعی در اثر بهره‌برداری بی‌رویه از جمله مواردی است که باید مورد توجه قرار بگیرد.

موانع بازاریابی: در کارآفرینی روستایی، نبود مقوله بازاریابی می‌تواند باعث کاهش شاخصهای رشد و توسعه شود. شاخص‌هایی مانند بهره‌وری، توان افزایشی فنی و صنعتی که در اقتصاد به دست می‌آید. زنان روستایی هرچند نقش مهمی در فعالیتهای اقتصادی و اجتماعی روستا دارند، اما به دلیل عوامل جنسیتی و شخصیتی، در برقراری ارتباط با جنس مخالف دچار مشکل هستند. بنابراین، مهارت‌های بازاریابی که نیاز به سخنوری و قدرت بیان دارد، در زنان کمتر است (Das, 2014). بسیاری از زنان کارآفرین، ایده‌ای را پیشنهاد می‌کنند، اما در مورد مشتریان بالقوه آن چیزی نمی‌دانند. علاقه کارآفرین به محصول یا خدماتی که ارائه می‌کند، به این معنی نیست که دیگران نیز حاضر به پرداخت پول برای آن هستند. در هر حال، یکی از مشکلات اساسی زنان کارآفرین عدم شناسایی یک بازار مناسب در طرح کسب و کار می‌باشد که این مهم به دلیل انحصار طلبی بازار در گرو شرکت‌های بزرگ، نوسانات شدید در عرضه و تقاضا و رقابت یارانه‌ای از سوی شرکت‌های دولتی می‌باشد (خسروی‌پور و ادهم ملکی، ۱۳۹۶: ۱۳۸).

موانع آموزشی - مدیریتی: زنان به طور نسبی از سطح تحصیلات پایین‌تری نسبت به مردان برخوردارند و اغلب دسترسی محدود به فرصت‌های آموزشی شغلی دارند؛ محدودیت زنان در دسترسی به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مورد نیاز، محدودیت زنان برای ادامه تحصیل، نداشتن مدرک فنی و حرفه‌ای، پایین بودن سطح سواد زنان و استای، تبعیض در نوع تربیت زنان (امور فنی)، محدودیت دسترسی به متخصصان و مشاوران فنی، عدم وجود کلاس‌های تخصصی مربوط به کارآفرینی زنان، عدم دسترسی به اطلاعات و فناوری‌های نوین (قوچی، ۱۳۹۹: ۲۹).

با توجه به اهمیت مسئله کارآفرینی زنان در نواحی روستایی به عنوان یک عنصر که می‌تواند نقطه عطفی در به ثمر رسیدن اهداف توسعه باشد در سطح جهان پژوهش‌های بسیار با عناوین مشابه پژوهش حاضر انجام شده که در زیر به بخشی از این پژوهش‌ها اشاره می‌کنیم:

گوس و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی «به تحلیل موانع پیش روی زنان کارآفرین روستایی در عمان پرداخته‌اند.» این مطالعه روی زنان ساکن در مناطق روستایی و کوهستانی تمرکز داشت که آرزو داشتند فراتر از نقش‌های سنتی خانوادگی خود حرکت کنند. این پژوهش چندین مشکل از جمله دستیابی به بودجه برای فعالیتهای جدید نوآورانه، عدم آموزش مبتنی بر مهارت و حمایت محدود خانواده را شناسایی کرد.

گوس و همکاران (۲۰۲۱)، در پژوهشی به بررسی چالش‌های مرتبط با زنان کارآفرین روستایی در عمان پرداختند. این مطالعه بر روی زنانی صورت گرفت که در مناطق روستایی و کوهستانی زندگی می‌کنند و هدفشان فراتر رفتن از نقش‌های سنتی خود در خانواده است و به دنبال راه‌هایی برای رشد و توسعه هستند. مشکلات متعددی را که زنان کارآفرین روستایی با آن‌ها مواجه می‌شوند و تأثیر آن بر فرصت‌های تجاری آینده آنها را شناسایی می‌کند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که سیاست‌گذاران باید به طور کل‌نگر در نظر بگیرند که چگونه زنان روستایی که به روش‌های مختلف در مشاغل غیررسمی درگیر هستند، می‌توانند با غلبه بر مشکلات مرتبط بهتر حمایت و پایدار شوند، می‌توانند به فرصت‌های تجاری دست یابند و به توسعه اجتماعی-اقتصادی منطقه‌ای کمک کنند.

ووکویچ و همکاران (۲۰۲۳)، در پژوهشی «تحت عنوان توسعه گردشگری، کارآفرینی و توانمندسازی زنان - تمرکز بر روستاهای صربستان» مهمترین پیامدهای عملی این پژوهش دو مورد است: (۱) نتایج تحقیق نشان داده است که پتانسیل توریستی مناطق روستایی را می‌توان از طریق حمایت ذینفعان گردشگری محلی افزایش داد. (۲) زنان بدون علاقه حرفه‌ای یا شغل در مناطق روستایی، به ویژه در مناطقی که جمعیت به طور سنتی تحت سلطه مردان است (شوهر/برادر/پدر)، شانس کسب درآمد و استقلال اقتصادی بیشتری دارند. این تحقیق می‌تواند بر مطالعات آینده برای بررسی سایر جنبه‌های توانمندسازی بسته به تفاوت مناطق، از یک‌سو، و همچنین فرصت‌های جایگزین برای گردشگری و توسعه محلی در مناطق کمتر پیشرفته روستایی، از سوی دیگر تأثیر بگذارد. اصالت/ارزش - این مطالعه گردشگری را تحلیل می‌کند. پتانسیل مناطق روستایی (که در کشورهای در حال توسعه مانند صربستان کمتر پیشرفته و عمدتاً بسیار ضعیف هستند).

راکیب^۲ (۲۰۲۳)، در پژوهشی به بررسی عوامل بازدارنده رشد کارآفرینی زنان در بنگلادش پرداخت. این مطالعه قصد دارد آن عوامل را شناسایی کند و تأثیرات برخی از عوامل انتخابی را که مانع کارآفرینی زنان در بنگلادش می‌شوند، تحلیل کند. یک رویکرد ترکیبی - رویکرد کیفی به دنبال رویکرد کمی - برای انجام این مطالعه با توزیع پرسش‌نامه‌های خود ایفا در بین ۲۰۰ زن کارآفرین انتخاب شده به راحتی از بخش رنگپور بنگلادش استفاده شد.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه پیشنهادی، ANOVA و رگرسیون چندگانه با کمک SPSS نسخه ۲۱/۰ انجام شد. یافته‌ها نشان می‌دهد که موانع اجتماعی و فرهنگی، تعهدات خانوادگی، مسئولیت‌های دوگانه، محیط اداری و سیاست‌های خصمانه، و قوانین مذهبی و ارثی ناهموار مانع رشد کارآفرینی زنان در بنگلادش می‌شود.

پکوت و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی تحت عنوان «توانمندسازی زنان تا توانمند شدن توسط زنان: چارچوب نوآوری اجتماعی جنسیتی برای ابتکارات توسعه مبتنی بر گردشگری». به این نتیجه رسیدند کارآفرینی زنان نقش مهمی در تقویت توسعه گردشگری دارد. با این حال، اغلب پژوهش‌ها بر توانمندسازی فردی زنان تمرکز می‌کنند در حالی که نابرابری‌های جنسیتی اساسی را نادیده می‌گیرند. آنها همچنین تغییرات اجتماعی گسترده‌تر مورد نیاز را نادیده می‌گیرند. برای پرداختن به این موضوع، ما تعامل بین توانمندسازی و نوآوری اجتماعی جنسیتی را در چارچوب یک پروژه با هدف زنان کارآفرین بررسی کردند. با استفاده از یک رویکرد کیفی، این تحقیق شامل مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساختاریافته با ۳۲ زن کارآفرین گردشگری از اکوادور و مکزیک بود. و گفتگو با ۷ عضو تیم پروژه. نتایج این تحقیق ارتباط پیچیده بین توانمندسازی فردی و رابطه ای و نوآوری اجتماعی جنسیتی را روشن کرد سهم اصلی این مطالعه یک چارچوب چندوجهی از نوآوری اجتماعی جنسیتی به عنوان یک فرآیند مداوم تغییر اجتماعی است که به کارآفرینی گردشگری زنان، توانمندسازی، و شیوه‌های اجتماعی در حال تکامل کار در میان زنان کارآفرین گردشگری به عنوان شرکای محلی متصل است.

یاسوری و همکاران (۱۳۹۴)، در پژوهشی به تحلیل موانع و راهکارهای توسعه کارآفرینی زنان روستایی دهستان گوراب پس فومن استان گیلان پرداختند و نتایج آنها نشان داد که سه عامل انگیزش و پشتکار، قابلیت‌های طبیعی و قابلیت‌های فردی که از عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی به شمار می‌آیند، در زنان این دهستان وجود دارد. همین‌طور کمبود امکانات، عوامل فرهنگی، اقتصادی، دولتی و عوامل خانوادگی و فردی از جمله موانع کارآفرینی زنان این دهستان می‌باشد. علیرغم وجود موانع، زمینه‌های فردی و محیطی لازم برای ایجاد و توسعه کسب و کار زنان روستایی در این منطقه وجود دارد.

ولایی و همکاران (۱۳۹۷)، در پژوهشی تحت تحلیل موانع توسعه کسب و کارهای خرد در نواحی روستایی شهرستان میاندوآب، به این نتیجه رسیدند که ایجاد کسب و کار جدید در محدوده مورد مطالعه موانع سه‌گانه دارد که عبارتند از: "موانع اقتصادی-اجتماعی"، "موانع زیرساختی" و "ضعف سرمایه‌های اجتماعی و ترجیح سپرده‌گذاری".

1. Vukovich
2. Rakib
3. Pecot

سعدی و شریفی ژاله (۱۳۹۸)، در پژوهشی تحت عنوان بررسی تأثیر موانع گرایش زنان روستایی به کارآفرینی گردشگری (مطالعه موردی: بخش اورامان شهرستان سروآباد) پرداختند. پژوهش حاضر در پی شناسایی موانع و مشکلات پیش روی ایجاد محیط مناسب و گرایش زنان روستایی شاغل در عرصه گردشگری منطقه اورامان شهرستان سروآباد به کارآفرینی است. نتایج این تحقیق نشان دادند که در مجموع پنج عامل ضعف در برنامه‌ریزی، عملکرد اجرایی نهادهای دولتی و محدودیت‌های منابع مالی؛ ضعف در بازاریابی و نارسایی‌های خدماتی زیرساختی؛ موانع اجتماعی و فرهنگی محیط روستایی؛ ضعف‌های فردی و محدودیت‌های آموزشی و موانع فنی و عملی از موانع مهم پیش روی کارآفرینی زنان روستایی شاغل در عرصه گردشگری روستاهای منطقه هستند که در این میان، عامل ضعف در برنامه‌ریزی، عملکرد اجرایی نهادهای دولتی و محدودیت‌های مالی بیشترین تأثیر را در تمایل زنان روستایی شاغل در عرصه گردشگری روستایی منطقه مطالعه شده به کارآفرینی داشت.

آنی و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی تحت عنوان عوامل مؤثر بر توسعه و موانع بازدارنده کارآفرینی زنان روستایی پرداختند. هدف پژوهش حاضر شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه و موانع بازدارنده کارآفرینی زنان روستایی شهرستان کرمانشاه می‌باشد. نتایج پژوهش نشان داد که عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی شامل ابتکار عمل، فعال بودن، شناسایی فرصت‌ها، پشتکار، تلاش و غلبه بر موانع و شایستگی‌های فردی زنان است، به این معنی که کارآفرین بدون نیاز به درخواست یا دستور دیگران دست به کار می‌شود. همچنین مشخص شد که کارآفرینی یک فعالیت اقتصادی است که مستلزم جستجوی مستمر برای یافتن ایده‌های تازه و نوآوری و پتانسیل سودآوری وابسته است. موانع بازدارنده کارآفرینی زنان روستایی به ترتیب موانع اجتماعی فرهنگی، موانع حمایتی اقتصادی و موانع مدیریتی گزارش شد. تحقیقات نقش زنان کارآفرین در سلامت اقتصاد و اجتماعی شدن را نیز نشان داد.

سلیمانی و ترکی هرچگانی (۱۴۰۲) در پژوهشی تحت عنوان موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی روستاهای گردشگرپذیر (مطالعه موردی، روستاهای بخش مرکزی شاهین‌شهر) پرداختند و به این نتیجه رسیدند که یکی از ابزارهای مهم برای برنامه‌ریزی و رسیدن به توسعه جوامع روستایی، کارآفرینی بالاخص کارآفرینی زنان روستایی می‌باشد. زیرا یکی از مشکلات اساسی کشور ایران در سال‌های اخیر، عقب‌ماندگی روستاها و مهاجرت روستاییان به نواحی شهری بوده است که عامل اصلی آن مسایل اقتصادی، به خصوص دسترسی به اشتغال می‌باشد. فرآیند کارآفرینی و خلاقیت که اساس و بستر ساز تغییر و تحول و دگرگونی به‌ویژه در مناطق روستایی است نقش بسیار بنیادین و تعیین‌کننده‌ای در این زمینه ایفا می‌کند.

روش پژوهش

پژوهش حاضر بر مبنای نوع تحقیق، کاربردی و روش پژوهش توصیفی - تحلیلی است. جهت گردآوری اطلاعات و داده‌ها از روش‌های کتابخانه‌ای، جستجو در پایگاه‌های الکترونیکی اطلاعات و همچنین مطالعات میدانی مصاحبه و پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. لذا، این پژوهش به توسعه دانش کاربردی در حوزه کارآفرینی، کارآفرینی روستایی و کارآفرینی زنان روستایی می‌پردازد. نتایج آن می‌تواند توسط نهادهای دولتی و خصوصی برای ارائه تسهیلات مناسب و تشویق و توسعه کارآفرینی زنان روستایی استفاده شود. جامعه آماری پژوهش حاضر را زنان روستاهای گردشگرپذیر شهر یاسوج می‌باشند در بر می‌گیرد. در فرآیند توزیع پرسشنامه اطلاعات لازم جهت تکمیل پرسشنامه، در اختیار پاسخ‌دهندگان قرار گرفت.

جامعه آماری این پژوهش زنان روستاهایی گردشگرپذیر یاسوج (بخش مرکزی) می‌باشند که این بخش ۱۴ روستا و طبق نظر کارشناسان حدود ۳۱۴۰۰۰ هزار نفر جمعیت دارد، که بر اساس فرمول کوکران تعداد ۳۸۴ نمونه انتخاب شده است. در این پژوهش از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شد. پس از تکمیل پرسشنامه‌ها که شامل ۴۵ گویه و شش شاخص موانع فردی - خانوادگی، موانع اقتصاد - مالی، موانع اجتماعی - فرهنگی، موانع نهادی (دولتی - غیر دولتی)، محیطی - جغرافیایی، موانع بازاریابی و همچنین حاوی اطلاعات پاسخ‌دهنده‌گان و مانع کارآفرینی زنان این روستاها و یکسری سؤالات تشریحی برای ارائه نظرات بیشتر پاسخ‌دهندگان (زنان روستاهای گردشگرپذیر یاسوج) و انجام مصاحبه بوده است.

جدول (۲): شاخص‌های پژوهش

ابعاد اصلی موانع	گویه
فرهنگی و اجتماعی	پذیرش کارآفرینی زنان روستایی، اجازه برای کار بیرون از منزل برای زنان، سطح تحصیلات زنان، ماندن در روستا، فرهنگ روستا در ارتباط با کارآفرینی، همکاری بین زنان برای کارآفرینی، شناخت زنان از کارآفرینان، امکان حضور زنان برای اوامر اداری، تجربه کارآفرینی در بین زنان روستایی، فرهنگ مردسالاری، ناتوانی زنان در جذب سرمایه‌ها، ترس از شکست در فعالیت.
فردی و خانوادگی	توانایی جسمی زنان، فعالیت زیاد و تنوع نقش در خانه، عدم توانایی برای رقابت با مردان، اعتماد به نفس و خودباوری پایین، عدم داشتن اوقات فراغت، علاقه نداشتن به کارهای بیرون از خانه، کمک نکردن به زنان در امور منزل، نداشتن روحیه سخت کوشی، نداشتن روحیه مشارکت و تعاون، مسئولیت پذیری پایین زنان، خلاقیت و نوآوری پایین، اتکا زنان به مران از نظر مالی.
اقتصادی	نبود بازار محلی برای فروش محصولات، نبود سرمایه اولیه و نقدینگی، نداشتن وثیقه تضمینی مورد درخواست بانک‌ها، عدم توانایی در پرداخت مالیات‌ها، هزینه‌ها و بیمه، عدم دسترسی به وام و تسهیلات بانکی، عدم وجود درآمد کافی، عدم وجود سرمایه‌گذار، عدم وجود مراکز مشاوره، عدم وجود قوانین و مقررات تسهیل کننده کارآفرینی.
مدیریتی و ترویجی	نبود آموزش کافی، عدم دسترسی به کلاس‌های تخصصی، نبود انجمن‌های مرتبط با کارآفرینی، مدیریت محلی ضعیف، ساختار نامناسب نهادی، عدم حمایت از سوی اصناف و دولت،
محیطی و زیر ساختی	حمل و نقل نامناسب، دسترسی نامناسب به بازار مواد اولیه و فروش، محدودیت زمین، پراکنده‌رویی روستاها، عدم دسترسی به فناوری و زیرساخت‌های نامناسب

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها از نرم‌افزار SPSS 26 و Minitab استفاده شد. برای بررسی ویژگی‌های پاسخ‌دهندگان (زنان روستاهای گردشگرپذیر یاسوج) از آمار توصیفی (درصد، فراوانی) و برای بررسی موانع کارآفرینی زنان روستاهای گردشگرپذیر یاسوج از آمار استنباطی (t تک‌نمونه‌ای) و برای تعیین تفاوت اثرگذاری موانع کارآفرینی در این روستاها از آزمون ANOVA استفاده شد. برای سنجش پایایی پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده شد. هر قدر شاخص آلفای کرونباخ به یک نزدیک‌تر باشد همبستگی درونی بین سؤالات یک پرسشنامه بیش‌تر و در نتیجه پرسش‌ها همگن‌تر خواهند بود. غالباً ضریب آلفای بالای ۰/۷ مطلوب تلقی می‌شود و در صورت پایین بودن مقدار آلفا بایستی پرسش‌های دارای ناهمگونی زیاد را حذف کرده تا به مقدار مطلوب نزدیک شود (بیگی و همکاران، ۱۳۹۳: ۴۸۱). که در پژوهش مورد بررسی در پرسشنامه برای بررسی پایایی پژوهش از این آزمون استفاده شده است. مقدار آلفا ۰/۷۲۱ می‌باشد که میزان قابل قبولی را نشان می‌دهد.

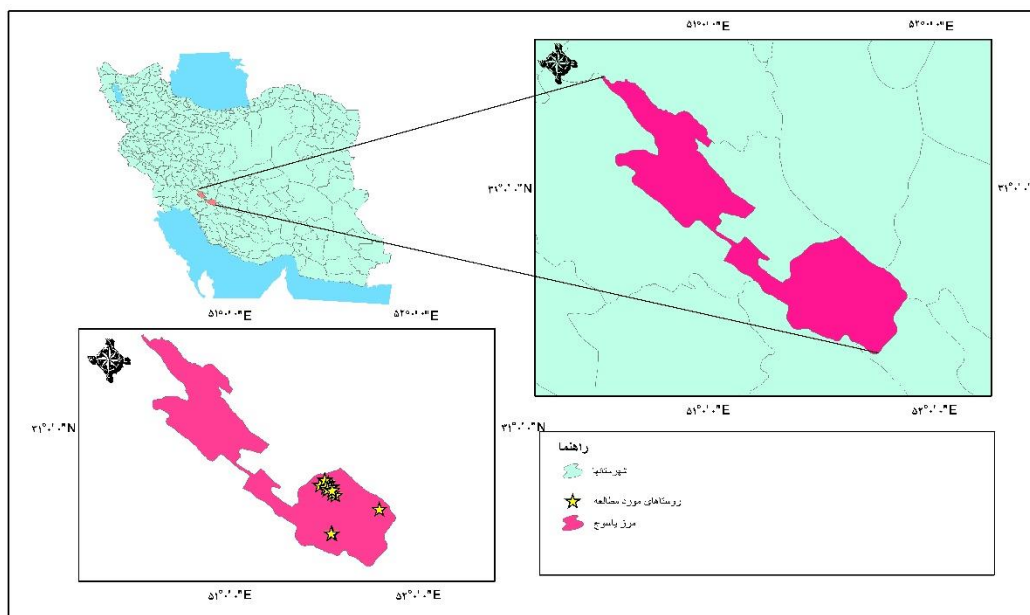
جدول (۲): مقدار آلفای شاخص‌های پژوهش

Reliability Statistics	
مقدار آلفا	تعداد نمونه
۰/۷۲۱	۳۸۴

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

شهر یاسوج در موقع جغرافیایی ۳۰ درجه و ۲۸ دقیقه عرض شمالی و ۵۱ درجه و ۳۶ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ قرار گرفته است. این شهر از نظر تقسیمات سیاسی کشور مرکز استان کهگیلویه و بویراحمد و مرکز شهرستان بویراحمد، در بخش مرکزی، دهستان سررود شمالی و از نظر طبیعی بین رودخانه‌های بشار در جنوب و مهربان در غرب و کوه‌های دنا در شمال و شرق محصور شده است. حوزه شهری یاسوج در پهنه کوهستانی زاگرس مرتفع و چین‌خورده واقع شده است. این محدوده بوسیله پهنه‌های توپوگرافی پیچیده و پرشیب احاطه شده است (صفائی‌پور و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۴۸).

در این پژوهش ۱۴ روستای گردشگری پذیر شهرستان یاسوج از جمله: دهستان سررود جنوبی، دهستان سررود شمالی (شامل روستای‌های ده برآفتاب، گنجه‌ای بزرگ، سریز، گنجه کهنه، بلهزار، مهربان، گوشه، حبیب آباد مزدک، ده کهنه مزدک، مادوان، بنسنگان)، دهستان دشت روم و دهستان کاکان به عنوان مکان پژوهش انتخاب شدند که در شکل (۱)، موقعیت این روستاها نمایش داده شده است.

شکل (۱): نقشه محدوده مورد مطالعه

بحث و ارائه یافته‌ها:

نتایج حاصل از بررسی متغیرهای مورد پژوهش موجود در جدول (۳)، به شرح زیر می‌باشد.

الف- یافته‌های توصیفی: یافته‌های توصیفی پژوهش بیانگر موارد زیر بوده است:

از مجموع ۳۸۴ نفر پاسخگویان از نظر نوع جنسیت، ۵۸/۴ درصد (۲۳۷ نفر) را زنان و ۳۶/۲ درصد (۱۴۷ نفر) را مردان تشکیل داده‌اند. ۹/۴ درصد (۳۸ نفر) را گروه سنی ۱۵ تا ۲۵ ساله، ۷/۴ درصد (۳۰ نفر) گروه سنی ۲۶ تا ۳۵ ساله، ۳۷/۷ درصد (۱۵۳ نفر) گروه سنی ۳۶ تا ۴۵ ساله، ۴۰/۱ درصد (۱۶۳ نفر) گروه سنی ۴۶ تا ۵۵ ساله، و گروه سنی بالای ۵۵ ساله در نمونه حضور نداشته‌اند. وضعیت تأهل ۳۲/۳ درصد (۱۳۱ نفر)، مجرد، تحصیلات ۶۲/۳ درصد (۲۵۱ نفر) متأهل، ۱۷/۲ درصد (۷۰ نفر) بی‌سواد، ۱۷/۵ درصد (۷۱ نفر) ابتدایی، ۲۲/۴ درصد (۹۱ نفر) دیپلم، ۱۵/۸ درصد (۶۴ نفر) فوق دیپلم و لیسانس، ۲۱/۷ درصد (۸۸ نفر) فوق لیسانس و بالاتر بودند.

دوره ۵، شماره ۳، شماره پیاپی ۱۷، پاییز ۱۴۰۳

تعداد اعضای خانوار ۲۰/۲ درصد (۸۲ نفر) دونفره، ۲۵/۴ درصد (۱۰۳ نفر) سه‌نفره، ۱۹/۰ درصد (۷۷ نفر) پنج نفره و ۳۰/۰ درصد (۱۲۲ نفر) بیش از پنج نفر جمعیت داشتند. شغل ۱۳/۳ درصد (۵۴ نفر) کشاورزی و باغداری، ۱۰/۶ درصد (۴۳ نفر) دام و طیور، ۱۴/۵ درصد (۵۹ نفر) کارمند صنایع دستی، ۱۳/۳ درصد (۵۴ نفر) بیکار، ۱۵/۰ درصد (۶۱ نفر) خانه‌دار و درآمد ۱۲/۱ درصد (۴۹ نفر) زیر ۱ میلیون، ۴۰/۹ درصد (۱۶۶ نفر) ۱ تا ۲ میلیون تومان، ۳۰/۳ درصد (۱۲۳ نفر) ۲ تا ۳ میلیون، ۶/۴ درصد (۵ نفر) ۳ تا ۴ میلیون تومان، ۱/۲ درصد (۱۵ نفر) ۴ تا ۵ میلیون تومان و درآمد بیش از ۵ میلیون تومان در نمونه وجود نداشت.

جدول (۳): آمار توصیفی پاسخ‌دهندگان

تعداد اعضای خانوار			میزان تحصیلات			جنسیت	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
۲۰/۲	۸۲	۱۷/۲	۷۰	۵۸/۴	۲۳۷	زن	
۲۵/۴	۱۰۳	۱۷/۵	۷۱	۳۶/۲	۱۴۷	مرد	
۱۹/۰	۷۷	۲۲/۴	۹۱			وضعیت تأهل	
۳۰/۰	۱۲۲	۱۵/۸	۶۴	درصد		فراوانی	
	متوسط درآمد خانوار	۲۱/۷	۸۸	۳۲/۳	۱۳۱	متأهل	
	درصد			۶۲/۳	۲۵۱	مجرد	
۱۲/۱	۴۹					سن	
۴۰/۹	۱۶۶	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی		
۳۰/۳	۱۲۳	۱۳/۳	۵۴	۹/۴	۳۸	۱۵-۲۵	
۶/۴	۵	۱۰/۶	۴۳	۷/۴	۳۰	۲۶-۳۵	
۱/۲	۱۵	۱۴/۵	۵۹	۳۷/۷	۱۵۳	۳۶-۴۵	
		۱۳/۳	۵۴	۴۰/۱	۱۶۳	۴۶-۵۵	
		۱۵/۰	۶۱				
		۱۳/۸	۵۶				۵۵ به بالا
		۱۴/۰	۵۷				

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

بررسی سطح اطلاعات پاسخ‌گویان در مورد کارآفرینی و ضرورت کارآفرینی زنان روستایی در روستاهای مورد مطالعه:

برای بررسی این مسئله هفت گویه طراحی و در طیف‌های پنج‌گزینه‌ای لیکرت از خیلی کم تا خیلی زیاد تنظیم گردید. یافته‌های جدول (۴) نشان می‌دهد که پاسخ‌گویان دارای سطح اطلاعات زیادی می‌باشند و بیشترین درصد فراوانی در دسته‌ها با اطلاعات متوسط، زیاد و خیلی زیاد قرار دارد. این مسئله نشان از اعتبار بالای پژوهش از این نظر که افراد حاضر در نمونه با دقت و آگاهی بیشتری به سؤالات پاسخ داده‌اند می‌باشد.

جدول (۴): توزیع فراوانی سطح اطلاعات پاسخ‌گویان در مورد کارآفرینی و ضرورت کارآفرینی برای زنان روستایی (درصد)

خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	گویه‌ها
۳۶/۵	۳۰/۲	۳۱/۰	۰/۵	۱/۸	آشنایی با مفهوم کارآفرینی
۳۲/۰	۳۱/۳	۳۴/۹	۰/۸	۱/۰	شناخت افراد کارآفرین روستایی
۳۱/۳	۳۲/۳	۳۳/۶	۱/۰	۰/۸	میزان علاقه‌مندی به شغل دوم
۳۴/۱	۳۲/۶	۳۲/۶	۰/۳	۰/۵	میزان علاقه به کارآفرینی و شغل دوم
۳۱/۸	۳۱/۸	۳۳/۹	۱/۳	۱/۳	تمایل زنان روستایی به کارآفرینی
۳۲/۶	۳۵/۷	۲۸/۶	۱/۳	۱/۸	تمایل به همکاری با زنان برای کارآفرینی
۳۲/۶	۲۷/۳	۳۷/۲	۱/۰	۱/۸	موفقیت زنان در صورت حرکت به سمت کارآفرینی

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

ب- یافته‌های استنباطی پژوهش

استفاده از آزمون t تک‌نمونه‌ای برای پاسخ به سؤال؛ آیا موانع توسعه کارآفرینی روستایی بر کارآفرینی زنان روستاهای گردشگرپذیر یاسوج تأثیرگذار بوده است؟

موانع توسعه کارآفرینی روستایی بر کارآفرینی زنان روستاهای گردشگرپذیر یاسوج تأثیرگذار است $H_1: \mu > 3$

موانع توسعه کارآفرینی روستایی بر کارآفرینی زنان روستاهای گردشگرپذیر یاسوج تأثیرگذار نبوده است $H_0: \mu \leq 3$

جدول (۵): نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای تأثیر موانع کارآفرینی روستایی بر کارآفرینی زنان روستاهای گردشگرپذیر یاسوج

شاخص	مقدار آماره t	درجه آزادی (df)	مقدار احتمال در آزمون دو طرفه (sig)	فاصله اطمینان ۹۵٪ برای تفاضلات	
				کران پایین	کران بالا
فرهنگی-اجتماعی	۲۹۹/۴۴۹	۳۸۳	۰/۰۰۰	۱/۹۰۸	۱/۹۰
فردی-خانوادگی	۱۲۳/۱۲۴	۳۸۳	۰/۰۰۰	۱/۶۸۳	۱/۶۶
اقتصادی	۱۵۲/۸۰۱	۳۸۳	۰/۰۰۰	۱/۷۵۷	۱/۷۳
مدیریتی-ترویجی	۱۶۰/۶۸۳	۳۸۳	۰/۰۰۰	۱/۷۷۷	۱/۷۶
محیطی-زیرساختی	۱۲۲/۷۵۷	۳۸۳	۰/۰۰۰	۱/۷۸۳	۱/۷۵
کل	۲۶۶/۹۱۲	۳۸۳	۰/۰۰۰	۱/۷۸۲	۱/۷۷

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

در این بخش با استفاده از آزمون t به بررسی تأثیر موانع کارآفرینی روستایی بر کارآفرینی زنان روستاهای یاسوج پرداخته شده است. در این آزمون عدد ۳ در محدوده بازه اطمینان قرار نمی‌گیرد و در نتیجه فرض صفر رد می‌شود؛ با توجه به نتایج به دست آمده از پرسشنامه برای تمام متغیرها میانگین بالاتر از حد مبنای ۳ محاسبه شده است که این امر نشان‌دهنده تأثیرگذاری هر یک از شاخص‌های مورد بررسی (فرهنگی-اجتماعی، فردی-خانوادگی، اقتصادی، مدیریتی-ترویجی و محیطی-زیرساختی) است؛ ولی اتکا به این میانگین از نظر آماری صحیح نیست؛ بنابراین به بررسی مقدار P-value پرداخته می‌شود؛ به دلیل اینکه P-value به دست آمده ۰/۰۰۰ و کوچکتر از سطح معناداری ۰/۰۵ است در نتیجه فرض صفر مورد پذیرش نمی‌باشد. لذا با اطمینان ۹۰٪ اطمینان می‌توان

نتیجه گرفت که موانع کارآفرینی روستایی بر کارآفرینی زنان روستاهای گردشگرپذیر یاسوج تأثیر دارند. از همین جا این سؤال مطرح می‌شود:

– که آیا تفاوت معناداری میان شاخص‌ها موانع کارآفرینی زنان روستایی در روستاهای گردشگرپذیر شهر یاسوج وجود دارد یا خیر.

برای مقایسه میانگین‌ها با هم از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه (ANOVA) استفاده شده است. با توجه به نتایج آزمون آنالیز واریانس، نسبت F در جدول (۶)، برابر با ۲۹/۷۸ است از حاصل تقسیم میانگین مربع بین گروهی بر میانگین مربع درون گروهی به دست می‌آید، از آنجایی که سطح معناداری پایین‌تر از ۰/۰۵ است، نتایج آزمون معنی‌دار است. پس در سطح اطمینان ۹۵ درصد، تفاوت معنی‌داری بین شاخص‌های موانع کارآفرینی زنان روستایی (فرهنگی-اجتماعی، فردی-خانوادگی، اقتصادی، مدیریتی-ترویجی و محیطی-زیرساختی) در روستاهای گردشگرپذیر یاسوج وجود دارد.

جدول (۶): تحلیل واریانس میزان تأثیر موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی بر کارآفرینی زنان روستاهای گردشگرپذیر یاسوج

منبع تغییرات	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آمار F	سطح معناداری فرض صفر
بین گروهی	۱۰/۷۹۳۸	۴	۲/۶۹۸۴	۲۹/۷۸	۰/۰۰۰
درون گروهی	۱۷۳/۵۳۱۲	۱۹۱۵	۰/۰۹۰۶		
کل	۱۸۴/۳۲۵۰	۱۹۱۹			

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

با توجه به معنادار بودن نتایج آزمون تحلیل واریانس برای نشان دادن تفاوت میانگین گروه‌ها در جدول (۷)، نتایج آزمون توکی نشان داده شده است. همانطور که نتایج آزمون توکی نشان می‌دهد موانع اجتماعی-فرهنگی در ایجاد مانع برای کارآفرینی زنان روستاهای گردشگرپذیر یاسوج در طبقه اول قرار گرفته و بیشترین میانگین (۴/۹۹۲۲) متعلق به این گروه است. همچنین موانع مدیریتی-ترویجی، اقتصادی و محیطی زیرساختی با تفاوت اندکی در یک طبقه قرار می‌گیرند و در نهایت موانع فردی و خانوادگی در طبقه‌ی آخر قرار گرفته‌اند و این مسئله نشان‌دهنده تأثیرگذاری کم‌تر این مانع نسبت به سایر موانع مورد بررسی است.

جدول (۷): طبقه‌بندی شاخص‌ها به روش توکی

شاخص‌ها	تعداد نمونه	میانگین	طبقه‌بندی
اجتماعی-فرهنگی	۳۸۴	۴/۹۹۲۲	A
مدیریتی-ترویجی	۳۸۴	۴/۹۲۷۱	B
اقتصادی	۳۸۴	۴/۹۰۳۶	B
محیطی-زیرساختی	۳۸۴	۴/۸۸۲۸	B
فردی-خانوادگی	۳۸۴	۴/۷۶۳۰	C

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

بحث و نتیجه‌گیری

در جامعه ایران، زنان نقش مهم و در حال گسترشی در زمینه کسب و کارها ایفا کرده به‌گونه‌ای که در سال‌های اخیر، سهم زنان در کسب و کارهای خصوصی و غیردولتی روند روبه رشدی را طی کرده است. بنابراین، با توجه به ضرورت توسعه سهم زنان در اقتصاد ملی و مقابله با بحران بیکاری زنان، ضروری است که شرایط لازم برای توسعه کارآفرینی زنان فراهم گردد، تا زنان هم با ایجاد

کسب و کار و فرصت‌های شغلی برای خود و دیگران بتوانند به حل این بحران کمک کنند. بنابراین، توسعه کارآفرینی و راه‌اندازی و ارتقاء کسب و کار خرد و کوچک به طور فزاینده‌ای به عنوان ابزاری برای ایجاد فرصت‌های اشتغال پایدار به‌ویژه برای افراد حاشیه‌ای مانند زنان، فقرا و افراد معلول مورد توجه است. لذا، این پژوهش به دنبال شناسایی موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی - در روستاهای گردشگرپذیر یاسوج و پاسخ به فرضیه اصلی پژوهش یعنی تأثیر هر یک از موانع توسعه کارآفرینی بر کارآفرینی زنان روستاهای گردشگرپذیر یاسوج می‌باشد.

پژوهش حاضر بر مبنای نوع تحقیق، کاربردی و روش پژوهش توصیفی - تحلیلی است. جهت گردآوری اطلاعات و داده‌ها از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی مصاحبه و پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش زنان روستاهایی گردشگرپذیر یاسوج (بخش مرکزی) می‌باشند که این بخش ۱۴ روستا و طبق نظر کارشناسان حدود ۳۱۴۰۰۰ هزار نفر جمعیت دارد، که بر اساس فرمول کوکران تعداد ۳۸۴ نمونه انتخاب شده است. برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها از نرم‌افزار SPSS 26 و Minitab استفاده شد. برای بررسی ویژگی‌های پاسخ‌دهندگان (زنان روستاهای گردشگرپذیر یاسوج) از آمار توصیفی (درصد، فراوانی) و برای بررسی موانع کارآفرینی زنان روستاهای گردشگرپذیر یاسوج از آمار استنباطی (t تک‌نمونه‌ای) و برای تعیین تفاوت اثرگذاری موانع کارآفرینی در این روستاها از آزمون ANOVA استفاده شد. برای سنجش پایایی پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده شد. مقدار آلفا ۰/۷۲۱ می‌باشد که میزان قابل قبولی را نشان می‌دهد.

یافته‌های توصیفی پژوهش نشان می‌دهد که از مجموع ۳۸۴ نفر پاسخگویان از نظر نوع جنسیت، ۵۸/۴ درصد را زنان و ۳۶/۲ درصد را مردان تشکیل داده‌اند. برای بررسی سطح اطلاعات پاسخ‌گویان هفت گویه طراحی و در طیف‌های پنج‌گزینه‌ای لیکرت از خیلی کم تا خیلی زیاد تنظیم گردید. یافته‌ها نشان می‌دهد که پاسخ‌گویان دارای سطح اطلاعات زیادی می‌باشند. از آزمون t برای بررسی تأثیر موانع کارآفرینی روستایی بر کارآفرینی زنان روستاهای یاسوج استفاده شد. با توجه به نتایج به دست آمده از پرسشنامه برای تمام متغیرها میانگین بالاتر از حد مبنای ۳ محاسبه شده است که این امر نشان‌دهنده تأثیرگذاری هر یک از شاخص‌های مورد بررسی (فرهنگی-اجتماعی، فردی-خانوادگی، اقتصادی، مدیریتی-ترویجی و محیطی-زیرساختی) است؛ ولی اتکا به این میانگین از نظر آماری صحیح نیست؛ بنابراین به بررسی مقدار P-value پرداخته می‌شود؛ به دلیل اینکه P-value به دست آمده ۰/۰۰۰ و کوچکتر از سطح معناداری ۰/۰۵ است در نتیجه فرض صفر مورد پذیرش نمی‌باشد. لذا با اطمینان ۹۰٪ اطمینان می‌توان نتیجه گرفت که موانع کارآفرینی روستایی بر کارآفرینی زنان روستاهای گردشگرپذیر یاسوج تأثیر دارند. برای مقایسه میانگین‌ها با هم از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه (ANOVA) استفاده شده است. از آنجایی که سطح معناداری پایین‌تر از ۰/۰۵ است، نتایج آزمون معنی‌دار است. پس در سطح اطمینان ۹۵ درصد، تفاوت معنی‌داری بین شاخص‌های موانع کارآفرینی زنان روستایی (فرهنگی-اجتماعی، فردی-خانوادگی، اقتصادی، مدیریتی-ترویجی و محیطی-زیرساختی) در روستاهای گردشگرپذیر یاسوج وجود دارد.

منابع

_ بوزرجمهری، خدیجه، معصومی جشنی، مهدی و جهانتیغ، حسنعلی. (۱۳۹۶). بررسی موانع و چالش‌های مالی و بازاریابی کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه موردی: دهستان سرچهن، شهرستان بوانات). همایش ملی بررسی راهکارهای مدیریت توسعه کارآفرینی روستایی در ایران، دانشگاه حکیم سبزواری با همکاری استانداری خراسان رضوی معاونت هماهنگی امور عمرانی دفتر امور روستایی و شوراهای، ۳۰ فروردین ۱۳۹۶، دانشگاه حکیم سبزواری، مشهد، ایران.

<https://profdoc.um.ac.ir/articles/a/1063662>.

_ پناهی، فاطمه. (۱۴۰۲). توسعه کارآفرینی زنان روستایی؛ چشم‌اندازها و پالشها. جغرافیا و روابط انسانی، زمستان ۱۴۰۲، دوره ۶، شماره ۳، صص ۵۴۵-۵۶۵.

DOI:10.22034/GAHR.2023.424560.1979

_ جمینی، داود، جمشیدی، علیرضا، کماسی، حسین و هوشنگی، عطا. (۱۳۹۵). تحلیل موانع توسعه کارآفرینی زنان در نواحی روستایی، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال پنجم، شماره ۴، پیاپی ۱۸، صص ۶۳-۴۵.

<http://serd.khu.ac.ir/article-1-2673-fa.html>

_ جواهری، فاطمه و قضاتی، سرور. (۱۳۸۳). موانع کارآفرینی زنان در ایران: بررسی تأثیر نابرابری جنسیتی بر کارآفرینی زنان در ایران. مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره پنجم، شماره ۲، ۱۶۱-۱۷۸.

<https://www.sid.ir/paper/425714/fa>

_ خسروبگی بزچلوئی، سمیه. (۱۳۹۷). بررسی موانع و چالش‌های توسعه کسب و کار خانگی زنان در نواحی روستایی (مطالعه موردی: شهرستان کمیجان). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، گرایش مدیریت توسعه پایدار روستایی، دانشگاه پیام نور، مرکز ملایر، همدان.

<https://ganj.irandoc.ac.ir>

_ خسروی‌پور، بهمن و ادهم ملکی، مرجان. (۱۳۹۶). نقش کارآفرینی و مشارکت زنان در توسعه پایدار روستایی. رویکردهای پژوهشی در علوم اجتماعی، شماره ۱۲، زمستان ۱۳۹۶، صص ۱۴۲-۱۳۵.

<http://www.rassjournal.ir/>

_ خسروی‌پور، بهمن، سلیمانی هارونی، خدیجه و آنی، نادیا. (۱۳۹۸). موانع کارآفرینی زنان روستایی بخش مرکزی استان کرمانشاه. تعاون و کشاورزی، سال هشتم، شماره ۲۹، بهار ۱۳۹۸، صص ۱۵۲-۱۳۳.

<https://www.sid.ir/paper/383718/fa>

_ راهب، غزال. (۱۳۸۴). درنگی در مفهوم روستا. محیط‌شناسی، دوره ۳۳، شماره ۴۱، خرداد ۱۳۸۶، صص ۱۱۶-۱۰۵.

https://jes.ut.ac.ir/article_18364.html

_ سجاسی قیداری، سجاد، محمودی، حمیده و جعفری، فهیمه. (۱۳۹۶). تحلیل مهارت‌های کارآفرینی زنان در مناطق روستایی (مورد مطالعه: روستاهای بخش مرکزی شهرستان فریمان). فصلنامه پژوهش‌های روستایی، تابستان ۱۳۹۶، دوره ۸، شماره ۲، صص ۲۶۱-۲۴۵.

<https://doi.org/10.22059/jrur.2017.62679>

_ سلیمانی، حسین و ترکی هرچگانی، معصومه. (۱۴۰۲). موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی روستاهای گردشگرپذیر (مطالعه موردی: روستاهای بخش مرکزی شاهین شهر). ماهنامه پایاشهر، دوره ۵، شماره ۱۷، صص ۱۱۸-۱۰۳.

<https://www.sid.ir/paper/230693/>

_ صفائی‌پور، مسعود، امانپور، سعید و بسطامی‌نیا، ذوالفقار. (۱۳۹۰). تحلیل و بررسی نقش مهاجرت در توسعه کالبدی-فضایی شهر یاسوج (طی سال‌های ۸۵-۱۳۴۵). فصلنامه علمی-پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال سوم، شماره چهارم، پاییز ۱۳۹۰، صص ۱۴۸-۱۵۸.

<https://www.sid.ir/paper/177104/>

- _ عالی‌زاده، اسماعیل و بهرامی، سارا. (۱۳۹۶). نقش زنان روستایی در ایجاد کسب‌وکار سبز (مطالعه موردی دو روستای قلعه قافه بالا و کفش محله استان گلستان. پژوهشنامه مددکاری اجتماعی، سال دوم، شماره ۷، بهار ۱۳۹۵، صص ۱۵۱-۱۲۲.
<https://doi.org/10.22054/rjsw.2016.8098>
- _ علیدوست، سمیه و لشگرآرا، فرهاد. (۱۳۹۲). موانع توسعه کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه موردی: شهرستان گرمسار). مجله پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، سال ششم، شماره ۱، بهار ۱۳۹۲، صص ۱۶-۷.
<https://www.sid.ir/paper/189893/fa#download> bottom
- _ فلاح و پرهیزکاربرزلی. (۱۳۹۷). شناسایی پیشایندهای ورود موفق زنان روستایی به حوزه کارآفرینی: مطالعه موردی استان خراسان شمالی. روستا و توسعه، سال ۲۳، شماره ۹۲، زمستان ۱۳۹۹، صص ۱۱۳-۸۹.
DOI: 10.30490/RVT.2020.318629.1128
- _ قنبری، سیروی، دهقان، محمدحسین و میرکی اناری، حسین. (۱۳۹۵). ارزیابی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در گردشگری روستایی. فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، سال دهم، شماره ۳۲، زمستان ۱۳۹۴، صص ۲۰-۱.
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23223294.1394.10.32.1.4>
- _ قوچی، ام‌البنین. (۱۳۹۹). محدودیت‌های محیطی و اجتماعی-فرهنگی کارآفرینی زنان روستایی (مطالعه موردی: شهرستان هامون). پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، گرایش کالبدی فضایی، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه زابل، زابل، سیستان و بلوچستان.
<https://ganj.irandoc.ac.ir>
- _ محمدبیگی، ابوالفضل، محمدصالحی، نرگس و علی گل، محمد. (۱۳۹۳). روایی و پایایی ابزارها و روش‌های مختلف اندازه‌گیری آن‌ها در پژوهش‌های کاربردی در سلامت. مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، دوره ۱۳، اسفند ۱۳۹۳، صص ۱۱۷۰-۱۱۵.
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.17353165.1393.13.12.4.7>
- _ محمدی، سعدی، و محمدشریفی، ژاله. (۱۳۹۸). بررسی تأثیر موانع گرایش زنان روستایی به کارآفرینی گردشگری (مطالعه موردی: بخش اورامان شهرستان سروآباد). زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)، ۱۷(۳)، ۴۳۹-۴۶۸.
10.22059/jwdp.2020.275033.1007581
- _ موحدی، رضا و سلیمانیان بروجنی، جلیله. (۱۳۹۶). بررسی شیوه‌های آموزشی مؤثر در توسعه کارآفرینی زنان روستایی. راهبردهای کارآفرینی در کشاورزی، سال سوم، شماره ۶، پاییز و زمستان ۱۳۹۵، صص ۳۳-۲۴.
<https://jea.sanru.ac.ir/article-1-143-fa.html>
- _ یاسوری، مجید، قرشی، محمدباسط، وطنخواه، ژیل. (۱۳۹۴). تحلیل موانع و راهکارهای توسعه کارآفرینی زنان روستایی دهستان گوراب پس فومن. پژوهش‌های روستایی، ۶(۲)، ۳۲۳-۳۴۲.
<https://doi.org/10.22059/jrur.2015.54910>
- _ Atef, T. M., & Al-Balushi, M. (2015). Entrepreneurship as a means for restructuring employment patterns. *Tourism and Hospitality Research*, 15(2), 73-90.
<https://doi.org/10.1177/1467358414558082>
- _ Ahmad, Z., & Bisilliat, J. (1984). Rural Women, Their Conditions of Work and Struggle to Organize. *Geneva, ILO, November*.
<https://www.google.com/>
- _ Alene, E. T. (2020). Determinants that influence the performance of women entrepreneurs in micro and small enterprises in Ethiopia. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 9, 1-20.
<http://dx.doi.org/10.21203/rs.2.24227/v1>
- _ Cho, Y., Li, J., & Chaudhuri, S. (2020). Women entrepreneurs in Asia: Eight country studies. *Advances in Developing Human Resources*, 22(2), 115-123.
<http://dx.doi.org/10.1177/1523422320907042>
- _ Das, D. C. (2014). Prospects and challenges of rural entrepreneurship development in NER-A study. *International Journal Of Humanities & Social Science Studies*, 1(3), 178-182.
<https://www.google.com/>

- _ Ghouse, S. M., Durrah, O., & McElwee, G. (2021). Rural women entrepreneurs in Oman: problems and opportunities. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 27(7), 1674-1695.
<http://dx.doi.org/10.1108/IJEBR-03-2021-0209>
- _ Ghouse, S., McElwee, G., Meaton, J., & Durrah, O. (2017). Barriers to rural women entrepreneurs in Oman. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 23(6), 998-1016.
<http://dx.doi.org/10.1108/IJEBR-02-2017-0070>
- _ Jayadatta, S. (2017). Major challenges and problems of rural entrepreneurship in India. *IOSR Journal of Business and Management*, 19(9), 35-44.
 DOI: 10.9790/487X-1909023544
- _ Kabagerayo, J., Mwambusa, F. E., Uyambaje, M. T., Olive, Z. B., Hamenyimana, L., Dusabe, P., ... & Mbafumoja, E. T. (2022). Impact of Rural Female Entrepreneurs on Social and Economic Inclusion: Case of Giharo District. *Modern Economy*, 13(6), 885-900.
<https://doi.org/10.4236/me.2022.136048>
- _ Manjunatha, K. (2013). The rural women entrepreneurial problems. *IOSR Journal of Business and Management*, 14(4), 18-21.
www.iosrjournals.org
- _ Pécot, M., Ricaurte-Quijano, C., Khoo, C., Vázquez, M. A., Barahona-Canales, D., Yang, E. C. L., & Tan, R. (2024). From empowering women to being empowered by women: A gendered social innovation framework for tourism-led development initiatives. *Tourism Management*, 102, 104883.
<https://doi.org/10.1080/09669582.2024.2309216>
- _ Rakib, M. R. H. K. (2023). Factors discouraging the growth of women entrepreneurship in Bangladesh. *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, 48(3), 215-230.
<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4381557>
- _ Rahman, M. M., Dana, L. P., Moral, I. H., Anjum, N., & Rahaman, M. S. (2023). Challenges of rural women entrepreneurs in Bangladesh to survive their family entrepreneurship: a narrative inquiry through storytelling. *Journal of Family Business Management*, 13(3), 645-664.
<https://doi.org/10.1108/JFBM-04-2022-0054>
- _ Singh, A. & Shrivastava, S. 2018. The effect of women's leadership style on organizational performance with special reference to Indian women entrepreneurs. *Message From Pro Vice Chancellor*, 6(1), 99.p122-100.
- _ Sekatane, M. B. (2018). South African women entrepreneurs: Challenges and coping strategies. *Challenges to African entrepreneurship in the 21st century*, 97-115.
http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-61000-9_4
- _ Sergi, B. S., Popkova, E. G., Bogoviz, A. V., & Ragulina, J. V. (2019). Entrepreneurship and economic growth: the experience of developed and developing countries. In *Entrepreneurship and Development in the 21st Century* (pp. 3-32). Emerald publishing limited.
<https://doi.org/10.1108/978-1-78973-233-720191002>
- _ Singh, A. K., & Chauhan, H. (2016). Entrepreneurship and Gender Discrimination. *Amity Business Review*, 17(2).
<https://www.google.com/>
- _ Tur-Porcar, A., Mas-Tur, A., & Belso, J. A. (2017). Barriers to women entrepreneurship. Different methods, different results?. *Quality & Quantity*, 51, 2019-2034.
<https://doi.org/10.1007/s11187-018-0038-0>
- _ Urbano, D., Aparicio, S., & Audretsch, D. (2019). Twenty-five years of research on institutions, entrepreneurship, and economic growth: what has been learned?. *Small business economics*, 53, 21-49.
<https://doi.org/10.1007/s11187-018-0038-0>
- _ Vukovic, D. B., Petrovic, M., Maiti, M., & Vujko, A. (2023). Tourism development, entrepreneurship and women's empowerment—Focus on Serbian countryside. *Journal of Tourism Futures*, 9(3), 417-437.
<https://doi.org/10.1108/jtf-10-2020-0167>
- _ Wadhvani, R. D., Kirsch, D., Welter, F., Gartner, W. B., & Jones, G. G. (2020). Context, time, and change: Historical approaches to entrepreneurship research. *Strategic Entrepreneurship Journal*, 14(1), 3-19.
<http://dx.doi.org/10.1002/sej.1346>